

Evde Yara Bakımı

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Şanlı
Öğr. Gör. Gülçin Uyanık

Giriş

Günümüzde ortalama yaşam süresinin uzamasıyla birlikte yaşlı nüfus oranı artmaktadır. Bu nedenle yaşlanma sonucu ortaya çıkan kronik hastalıklara bağlı oluşan kronik yara ile evde bakımda daha fazla karşılaşılmaktadır (Sönmez, 2007; Yılmaz et al., 2010). Ayrıca cerrahi girişim sonrası erken taburculuk ve gününbirlik cerrahi oranı önemli bir artış göstermiş ve akut yaranın evde bakımı önemli duruma gelmiştir (Aksoy, Kanan, & Akyolcu, 2017; Karahan, Kav, Abbasoğlu, Doğan, & Tepe, 2010). Klinikte olduğu kadar evde de yarası veya yara gelişme riski olan bireye sağlık personeli tarafından bakım verilmektedir (Güneş, 2007).

Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik uyarınca gereksinimi olan bireyin tıbbi bakımı evinde yapılmakta, bu kapsamda bireye yara bakımı ve pansuman hizmeti verilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2015). Ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında, evde bakım hizmeti alan bireylere en yüksek oranda -%67.7 (Işık, Kandemir, Akif, & Fidan, 2016) ve %56.5 (Hisar & Erdoğan, 2014)- yara bakımını da içeren tıbbi bakım hizmeti verildiği görülmektedir. Son zamanlarda hemşirelerin özelleştiği alanlardan birisinin yara bakımı olduğu (Güneş, 2007), yara gelişiminin önlenmesi, geliştikten sonra uygun bakımın verilerek iyileşmenin sağlanmasında sağlık ekibi içerisinde öncelikli olarak hemşirenin sorumluluğu olduğu bilinmektedir (Acar, 2015).

Yara bakımında amaç, doku hasarı olan bölgede iyileşmeyi sağlamak, doku-ya işlevini yeniden kazandırmak ve yaralanmaya bağlı komplikasyon gelişmesini önlemektir. Ayrıca, yara bakımıyla birlikte bireyin bakım ve tedavi programına dahil olarak kendi bakım sorumluluğunu üstlenmesini sağlamak ve yaşam kalitesini artırmak da amaçlanmaktadır (Akyüz, 2008; Kifer, 2012).

Yara yönetimini sağlama sistematik bir yaklaşım gerektirir (Güneş, 2007). Özelliklerine göre klinik seyri ve sonuçları değişen, oldukça karmaşık bileşenlerle

“Lewis, S.L., Dirksen, S.R., Heitkemper, M.M., & Bucher, L. (2014). Inflammation and wound healing. In Study guide for medical-surgical nursing: Assessment and management of clinical problems. (9th ed., pp. 40-43). St. Louis, Missouri, USA: Elsevier. ISBN: 978-0-323-09147-3.” kaynağından uyarlanmıştır.

Anahtar Mesajlar

- Yara sınıflandırması, iyileşme süresine, doku hasarının derinliğine, renk durumuna ve kontaminasyon durumuna göre ve Ulusal Basınç Ülseri Danışma Kurulu, Wagner ve Teksas Üniversitesi tarafından yapılmıştır.
- Evde bakımda, basınç ülseri, venöz ülser, arteriyel ülser ve diyabetik ayak ülseri gibi kronik yaralarla sık karşılaşılır.
- Yara iyileşmesi hücrel, fizyolojik ve biyokimyasal olaylar süreci olup inflamasyon, proliferasyon, matürasyon ve yeniden şekillenme evrelerinden oluşur.
- İleri yaş, sistemik hastalık ve beslenme bozukluğu başta olmak üzere sistemik ve lokal birçok etmen yara iyileşmesini etkiler.
- Yara değerlendirilmesi, yara yaşı, derinliği ve rengi esas alınarak yapılmalıdır.
- İrrigasyon ve debritleme ile yara hazırlanması, DIME modeli ile yara yönetimi sağlanmalıdır.
- Yara tedavisinde sıklıkla nemli yara ortamı sağlayan interaktif ve bileşik yara örtüleri kullanılır.

Kaynaklar

1. Acar, K. (2015). Yaşlılarda Yara Gelişimi Risk Faktörleri , Önleme ve Bakım Yaklaşımları, 19(2).
2. Aksoy, G., Kanan, N., & Akyolcu, N. (2017). *Cerrahi Hemşireliği-I*. (G. Aksoy, N. Kanan, & N. Akyolcu, Eds.) (2. Baskı). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
3. Akutay, S., & Ceyhan, Ö. (2019). Diyabetik Hastalarda Amputasyon Sonrası Yara İyileşmesi ve Bakım Wound Healing and Care After Amputation in Diabetic Patients, 9(1), 11–15.
4. Akyüz, N. (2008). *Yara Bakımı ve Tedavisi*. (Ş. Erdost Kartal & O. Çetinkale, Eds.), *İ.Ü Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi* (1. Baskı). İstanbul: AKSU Basım Yayın.
5. Baktıroğlu, S., & Aktaş, Ş. (2013). *Kronik Yarada Güncel Yaklaşımlar* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Tıp Fakültesi Kronik Yara Konseyi.
6. Baranoski, S., & Ayello, E. A. (2016). *Wond Care Essentials Practice Principles* (4th editio). Wolters Kluwer.

7. Bates-Jensen, B. M., McCreath, H. E., Harputlu, D., & Patlan, A. (2019). Reliability of the Bates-Jensen wound assessment tool for pressure injury assessment: The pressure ulcer detection study. *Wound Repair and Regeneration*, 27(4), wrr.12714. <https://doi.org/10.1111/wrr.12714>
8. Bayındır, Y. (2007). Yaraya Genel Yaklaşım. *Hastane İnfeksiyonları Dergisi*, 11, 13–18.
9. BC Provincial Nursing Skin & Wound Committee. (2018). *Guideline: Wound Management for Adults & Children*.
10. Bergin, S., Wraight, P., Bergin, S., & Wraight, P. (2011). Silver based wound dressings and topical agents for treating diabetic foot ulcers (Review) Silver based wound dressings and topical agents for treating diabetic foot ulcers, (2), 1–3. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD005082.pub2>. Copyright
11. Bozbas, G. T., & Gurer, G. (2012). Bası Yaralarında Güncel Tedavi Yaklaşımları. *Sakarya Medical Journal*, 1(4), 118–125. <https://doi.org/10.5505/sakaryamj.2011.24633>
12. Brawn, K. (2015). Guidelines for the assessment & management of wounds. *Northamptonshire Healthcare*, 1–37.
13. Busse, B. (2016). *Wound management in urgent care*. Springer Publishing Company. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-27428-7>
14. Chen, C., Wh, H., Esy, C., Ml, Y., Hld, L., Chen, C., ... Lo, H. D. (2014). Phototherapy for treating pressure ulcers (Review). *The Cochrane Database of Systematic Reviews (Protocol)*, (7). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD009224.pub2>. Copyright
15. Coutis, P., Woo, K., Keast, D., & Sibbald, R. (2012). Wound Care Management: Optimizing the D in DIME. *Wound Care Canada*, 10(4), 20–21.
16. Dav, A., Armstrong, G., & Meyr, A. J. (2019). Basic principles of wound management. *UpToDate*.
17. Demir, T., Akıncı, B., & Yeşil, S. (2007). Diyabetik Ayak Ülserlerinin Tanı ve Tedavisi. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 21(1), 63–70.
18. Ernst, A. A., Gershoff, L., Miller, P., Tilden, E., & Weiss, S. J. (2003). Warmed versus Room Temperature Saline for Laceration Irrigation: A Randomized Clinical Trial. *Southern Medical Journal*, 96(5), 436–439. <https://doi.org/10.1097/01.SMJ.0000056657.63336.6C>
19. Fernandez, R., & Griffiths, R. (2012). Water for wound cleansing. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (2). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD003861.pub3>
20. Goldrick, B. A., & Larson, E. L. (1993). Wound Management in Home Care: An Assessment. *Journal of Community Health Nursing*, 10(1), 23–29. https://doi.org/10.1207/s15327655jchn1001_3
21. Gül, Ş. (2015). Cerrahi Girişim Uygulanan Hastalarda Basınç Ülseri Gelişiminin Önlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 1(3), 54–61. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/hunhemsire/issue/7857/103396>
22. Güneş, Ü. (2007). Yara Yönetiminde “ Time ” Yaklaşımı. *Atatürk Üniv. Dış Hek. Fak. Derg.*, 10(3), 85–92.

23. Hess, C. T. (2013). *Clinical Guide To Skin & Wound Care* (7th ed.). Wolters Kluwer-Lippincott Williams & Wilkins.
24. Hisar, K. M., & Erdoğan, H. (2014). Evde sağlık hizmeti alanlarda yaşam kalitesi durumu ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Genel Tıp Dergisi*, 24(4), 138–142.
25. <http://www.yoihd.org.tr/>. (2019). Retrieved from <http://www.yoihd.org.tr/>
26. Işık, O., Kandemir, A., Akif, M. E., & Fidan, C. (2016). Evde Sağlık Hizmeti Alan Hastaların Profili ve Sunulan Hizmetin Değerlendirilmesi. *Hacettepe Sağlık*, 19(2), 171–186.
27. Jull, A., Cullum, N., Dumville, J., Westby, M., Deshpande, S., & Walker, N. (2015). Honey as a topical treatment for wounds (Review). *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (3). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD005083.pub4>. Copyright
28. Karahan, A., Kav, S., Abbasoğlu, A., Doğan, N., & Tepe, A. (2010). Günübirlük Cerrahiye Takiben Hastaların Ev Ortamındaki Deneyim ve Güçlükleri. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 3, 38–48.
29. Kifer, Z. A. (2012). *Fast Facts for Wound Care Nursing: Practical Wound Management in a Nutshell*. New York: Springer Publishing Company.
30. Lewis, S. L., Dirksen, S. R., Heitkemper, M. M., & Bucher, L. (2014). *Study guide for medical-surgical nursing: Assessment and management of clinical problems* (9th ed.). St. Louis: Elsevier.
31. Maida, V., Ennis, M., & Kuziemy, C. (2009). The Toronto Symptom Assessment System for Wounds. *Advances in Skin & Wound Care*, 22(10), 468–474. <https://doi.org/10.1097/01.ASW.0000361383.12737.a9>
32. Martinez-Zapata, M., Martí-Carvajal, A., Solà, I., Expósito, J., Bolívar, I., Rodríguez, L., & Garcia, J. (2016). Autologous platelet-rich plasma for treating chronic wounds (Review). *The Cochrane Database of Systematic Reviews (Protocol)*, (5), 10–12. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD006899.pub2>. Copyright
33. Mutluoğlu, M., & Uzun, G. (2012). *Diyabetik Ayak Atlası*. SAGE Matbaacılık.
34. Neşe, A., & Ovayolu, N. (2006). Diyabetik ayak ve bakımı. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 9(2), 89–97.
35. NPUAP/EPUAP. (2014). *Prevention and Treatment of Pressure Ulcers : Quick Reference Guide. Clinical Practice Guideline*.
36. Öztürk, D., & Karadağ, A. (2019). Stoma ve Yara Bakım Hemşireliği'nin Tarihsel Gelişim Süreci: Türkiye Örneği. *Journal of Education and Research in Nursing*, 16(1), 73–78. <https://doi.org/10.5222/head.2019.073>
37. Parsak, C., Sakman, G., & Çelik, Ü. (2007). Yara İyileşmesi, Yara Bakımı ve Komplikasyonları. *Arşiv*, 16, 145–159.
38. Porter-Armstrong, A. P., Moore, Z. E. H., Bradbury, I., & Mcdonough, S. (2018). Education of healthcare professionals for preventing pressure ulcers. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (5), 1–61. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD011620.pub2>

39. Reddy, M., Gill, S. S., & Rochon, P. A. (2006). Preventing Pressure Ulcers: A Systematic Review. *Jama*, 296(8), 974–984.
40. Robinson, J. (2011). *Wound Care Made Incredibly Visual!* (2nd ed.). J. Christopher Burghardt. <https://doi.org/10.1016/B978-1-4377-0580-5.00035-2>
41. Romanelli, M., Dini, V., Rogers, L., Hammond, C., & Nixon, M. (2008). Clinical evaluation of a wound measurement and documentation system. *Wounds*, 20(9), 258–264.
42. Romanelli, M., Piaggese, A., Scapagnini, G., Dini, V., Janowska, A., Iacopi, E., ... Bassetto, F. (2017). EUREKA study - the evaluation of real-life use of a biophotonic system in chronic wound management: an interim analysis. *Drug Design, Development and Therapy*, 11, 3551–3558. <https://doi.org/10.2147/DDDT.S142580>
43. S Chatterjee, J. (2005). A critical review of irrigation techniques in acute wounds. *International Wound Journal*, 2(3), 258–265. <https://doi.org/10.1111/j.1742-4801.2005.00123.x>
44. Sağlık Bakanlığı. Hemşirelik Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2011). Retrieved from <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110419.htm>
45. Sağlık Bakanlığı. Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşları Tarafından Evde Sağlık Hizmetlerinin Sunulmasına Dair Yönetmelik Ekleri, Resmi Gazete (2015).
46. Sağlık Bakanlığı. (2018). *Cerrahi alan enfeksiyonu sürveyansı*. Ankara.
47. Sanada, H., Iizaka, S., Matsui, Y., Furue, M., Tachibana, T., Nakayama, T., ... Scientific Education Committee of the Japanese Society of Pressure Ulcers. (2011). Clinical wound assessment using DESIGN-R total score can predict pressure ulcer healing: Pooled analysis from two multicenter cohort studies. *Wound Repair and Regeneration*, 19(5), 559–567. <https://doi.org/10.1111/j.1524-475X.2011.00719.x>
48. Scemons, D., & Elston, D. (2009). *Nurse to Nurse Wound Care Expert Intervention*. McGraw-Hill Companies.
49. Sönmez, A. (2007). Kronik Yaralarda Risk Faktörlerinin Ortadan Kaldırılması. *Türk Aile Hekimliği Dergisi*, 11(3), 123–126.
50. Stockslager Buss, J. (2012). *Wound Care Made Incredibly Visual!* (2nd ed.). Philadelphia: Wolters Kluwer Health/ Lippincott Williams & Wilkins. <https://doi.org/10.1016/B978-1-4377-0580-5.00035-2>
51. Sussman, C., & Bates-Jensen, B. (2012). *Wound Care A Collaborative Practice Manual for Health Professionals* (4th ed.). Wolters Kluwer- Lippincott Williams & Wilkins.
52. The Wound Healing Society. (2006). Chronic Wound Care Guidelines: Abridged Version. *Wound Repair and Regeneration*, 14(6), 645–711. Retrieved from http://www.woundheal.org/assets/documents/final_pocket_guide_treatment.pdf
53. Thomas, D. R., Rodeheaver, G. T., Bartolucci, A. A., Franz, R. A., Sussman, C., Ferrell, B. A., ... Maklebust, J. (1997). Pressure ulcer scale for healing: derivation and validation of the PUSH tool. The PUSH Task Force. *Advances in Wound Care : The Journal for Prevention and Healing*, 10(5), 96–101.

54. Topalan, M., & Aktaş, Ş. (2010). *Güncel Yönleriyle Kronik Yara Bakımı* (1. Baskı). Ankara.
55. Türsen, Ü. (2013). Ülser Tedavisinde Yara Örtüleri. *Turk J Dermatol*, (7), 61–71.
56. Upton, D., & Upton, P. (2015). *Psychology of wounds and wound care in clinical practice*. Switzerland: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-09653-7>
57. Uzun, Ö. (2010). Cerrahi Hastalarda Basınç Ülserlerinin Önlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 5(15), 113–127.
58. Wagner, F. W. (1987). The diabetic foot. *Orthopedics*, 10(1), 163–172.
59. Weller, C. (2009). *Advanced Textiles for Wound Care*. *Advanced Textiles for Wound Care*. <https://doi.org/10.1533/9781845696306.1.97>
60. Whitney, J., Phillips, L., Aslam, R., Barbul, A., Gottrup, F., Gould, L., ... Stotts, N. (2010). Guidelines for the treatment of pressure ulcers -, (15), 663–679.
61. Yılmaz, M., Sametoğlu, F., Akmeşe, G., Tak, A., Yağbasan, B., Gökçay, S., ... Erdem, S. (2010). Sağlık Hizmetinin Alternatif Bir Sunum Şekli Olarak Evde Hasta Bakımı. *İstanbul Tıp Dergisi*, 11(3), 125–132.
62. YOİHD. (2010). *Basınç Ülserlerinin Önlenmesi Hızlı Başvuru Kılavuzu*. Ankara, Türkiye.
63. Zeh, M., & Cowman, S. (2013). Wound cleansing for pressure ulcers (Review). *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (3). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD004983.pub3>. www.cochranelibrary.com